

Kuulon kuntouttaminen kannattaa

Anniina Lavikainen, kehittämispäällikkö, Kuuloliitto ry
Kuule ja muista –webinaari 4 16.5.2023

Sisältö

- Kuulovikojen, kuulovammaisuuden määrittelystä
- Yleistä kuulonkuntoutuksen kehittymisestä
- Kuulon kuntoutuksen lainsäädännöllistä perustaa
- Valtakunnalliset oppaat
- Erilaiset kuntoutusmuodot

Kuulovammojen luokittelut: WHO ja EU

- WHO:n luokitukset 1991 ja 2021
- EU:n luokitus 1996
- Erot lievempien kuulovammojen määrittelyssä v. 2021 saakka (21 vai 26 dB)
- Erot vaikean kuulovammaisuuden määrittelyssä (EU:70-94, WHO 61-80)
- Kuulonkuntoutuksessa käytössä EU:n määritelmä, Vammaispalveluissa WHO:n vaikean kuulovammaisuuden määritelmä.
- **Pelkkä kuulokynnysarvo kertoo harvoin tosiasiallisesta kuntoutus- palvelutarpeesta** -> kuulokynnystasot voivat kuitenkin toimia suositusarvoina mm. kuntoutukseen

Määrittelyjen ja diagnostiikan kehitys

- Audiometria
- Puheaudiometria
- Hälypuhetesti – toiminnallisen kuulon näkökulma

Yleistä kuulonkuntoutuksen kehittymisestä

- Binauraalikuulon merkitys
- Kuulon ja aivoterveiden merkitys
- Oikea-aikaisuuden merkitys kuntoutuksessa – mahdollisimman lyhyt kuulemattomuuden aika
- Kuuloteknologian kehittyminen
- Global north/ south –näkökulma

Kuulovammaisen apuvälineet / oikeudellinen perusta

- Terveystieteiden myöntämät apuvälineet
- Terveystieteidenhuoltolaki 29§ (2010), Apuvälineasetus (2011)
- Kiireettömän hoidon perusteet (2010, 2019)
- STM:n valtakunnalliset oppaat (2023, 2022)
- Kelan ammatillisena kuntoutuksena myöntämät apuvälineet
- Vaativat ja kalliit apuvälineet, joita välttämättä tarvitsee työstä tai opinnoista selviytymiseen. Kela korvaa työssä tai opiskelussa tarvittavan apuvälineen vuosittain 550–600 asiakkaalle.

Kuulovammaisen apuvälineet / oikeudellinen perusta

- Vammaispalvelulain perusteella myönnettävät apuvälineet
- Vammaispalvelulaki ja -asetus (1987), uusi laki v.2023 lokakuun alusta.
- Asunnon muutostyöt ja esteettömässä asumisessa tarvittavat apuvälineet. Uudessa laissa esteettömän asumisen tuki
- Taloudellinen tuki välttämättömiin laitteisiin ja välineisiin. Määrärahasidonnainen palvelu.
- Ammattitaudit, tapaturmat

Yleiskatsaus kuulon kuntoutukseen sote-uudistuksessa

- Hyvinvointialueiden aloittaessa kuulonkuntoutuksen ja kuulovammaisten muiden sote-palvelujen, kuten vammaispalvelujen järjestäminen on siirtynyt alueiden järjestämisvastuulle. Isoin muutos perustason palveluissa, vammaispalveluissa. Budjettihaasteet ja rahoitusjärjestelmän haasteet.
- Alueet ovat itsenäisiä, mutta palveluja tulee tarjota yhdenvertaisesti ja lain henkeä noudattaen. Sitä varten on valtakunnallista ohjausta, mm. Valtakunnalliset kuntoutukseen ohjautumisen perusteet, Valtakunnalliset apuvälineiden luovutusperusteet, aluekohtaiset vammaispalvelujen "kriteerit", THL:n rooli.

Valtakunnallinen lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet

- 3. päivitetty versio julkaistu 2023 maaliskuussa (1.versio 2018)
- Sisältää kuvauksen lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden palveluprosessista, oikeudellisesta perustasta, käsitteistä ym.
- Kuulon apuvälineet pääasiassa luvussa 22 06, mutta myös muissa luvuissa joitakin kuulemisen apuvälineitä.
- Tarvitsee säännöllistä päivittämistä apuvälineteknologian kehittyessä.

- Opas suositus – ei kiveen hakattu kriteeri! Jokaisen Kuuloliitto

Valtakunnallinen lääkinnälliseen kuntoutukseen ohjaamisen–opas

- Julkaistu joulukuussa 2022. Oppaan tavoitteena oikea-aikaistaa ja yhdenvertaistaa kuntoutukseen ohjaamista ja ohjautumista. Opas tarkoitettu pääasiassa ammattilaisille, mutta myös asiakkaille.
- Kuntoutuksen lainsäädännöllistä pohjaa, asiakasprosessia, käsitteitä ym.
- Vammaspesifit osiot, mukaan lukien osio kuulon kuntoutuksesta ja sen prosessista.

Valtakunnallinen lääkinnälliseen kuntoutukseen ohjaamisen –opas

- Alustaviin tutkimuksiin ohjautuminen
- Kuulokeskus/tarkemmat tutkimukset (ostopalvelujen mahdollisuus)
- Ensikojeen sovitus, käytön ohjaus ja seuranta
- Sisäkorvaistutekuntoutus
- Muut kuulon apuvälineet
- Kelan kuntoutus ja järjestöjen toiminta (oppaassa mainittu myös kuulolähipalvelu)
- Kuulon kuntoutuksen kehittämistarpeet

Erilaiset kuntoutusmuodot ja vertaistuki

- Terveystieteiden tutkimuskeskuksen järjestämä kuulon kuntoutus
- Kelan järjestämä aistivammaisten moniammatillinen yksilökuntoutus ja sopeutumisvalmennus
- Järjestöjen kuulokurssit, vertaistoiminta

Terveydenhuollon kuulokuntoutus

- Epäily kuulo-ongelmasta: terveyskeskus, työterveyshuolto, yksityinen lääkäriasema
- Jos alustavissa tutkimuksissa (äänesaudiogrammi) herää epäily kuulonalenemasta, lääkäri tekee lähetteen erikoissairaanhoidon kuulokeskukseen/kuuloasemalle, jossa tarkemmat kuulontutkimukset (tarkka äänesaudiogrammi, puheaudiogrammi, hälypuhetestit, epämiellyttävyyssynnyksen mittaus)
- Kuulokeskuksien moniammatilliset tiimit, YO-sairaaloissa laajempi ammattiedustus kuin keskussairaaloissa. Työikäisten kohdalla sairaalan tiimien yhteistyö työterveyshuollon kanssa.
- Ohjautuminen erityistyöntekijöille: puheterapeutti, psykologi, sosiaalityöntekijä ym.

Kuntoutus alkaa apuvälineen saamisen jälkeen

- Kuntoutus ja kuntoutuminen alkaa varsinaisesti vasta kuulokojeen saamiseen jälkeen – aivojen tulee totutella kuulemaan ja kuuntelemaan kuulokojeen tai istutteiden kautta. Erilaisissa toimintaympäristöissä kuuntelu, hiljaisemmat paikat – meluisammat paikat.
- Kuntoutuksessa myös paljon teknistä opeteltavaa – kojeen toiminnot, pienet toimenpiteet ym.
- Muiden apuvälineiden, mukautusten, tukitoimien, muun kuntoutuksen tarve
- Psykososiaalinen sopeutuminen kuntoutuksessa, identiteetin muutokset

Kelan rahoittama kuntoutus

- Aistivammaisten lasten vaativa moniammatillinen yksilökuntoutus
- Aistivammaisten lasten harkinnanvarainen moniammatillinen yksilökuntoutus
- Aistivammaisten lasten sopeutumisvalmennus
- **Aistivammaisten aikuisten vaativa moniammatillinen yksilökuntoutus (näkövammaiset ja kuulo- ja näkövammaiset asiakkaat, ei "pelkästään" kuulovammaisille)**
- Aistivammaisten aikuisten harkinnanvarainen moniammatillinen yksilökuntoutus
- Aistivammaisten sopeutumisvalmennus
- Aistivammaisten ammatillinen kuntoutus: kuntoutus selvitykset, vaativat ja kalliit apuvälineet, (Lapsilla) puheterapia

Kelan kuntoutusprosessi: esimerkkinä Kuulo-Auriksen prosessi

Kelan kuntoutus

- Kuulovammaisille olemassa tällä hetkellä 7 eri palvelukuvausta
 - Vaativa, harkinnanvarainen, sopeutumisvalmennus (lapset/aikuiset) ammatillinen kuntoutus
- Tammikuussa 2023 Kela kertoi harkinnanvaraisen kuntoutuksen muutoksista, jotka johtuvat kuntoutustarpeen kasvusta ja harkinnanvaraisen kuntoutuksen määrärahojen riittämättömyydestä
 - Osa kursseista loppuu kokonaan
 - Osa kursseista yhdistyy toiseen kuntoutuslajiin
 - Kuulovammaisten kohdalla lasten ja aikuisten sopeutumisvalmennuskurssit loppuvat - > kuuluvat jatkossa harkinnanvaraisen moniammatillisen yksilökuntoutuksen sisään, jota voidaan järjestää myös sopeutumisvalmennuksena

Kuulon kuntoutuksen kehittämistarpeet

- Kiireettömän hoidon perusteiden päivitys -> huomio myös toispuoleisiin kuulovikoihin
- Kuulon kuntoutuksen tietopohjaa ja rakenteista kirjaamista tulee kehittää.
- Vastasyntyneiden erilaisia kuulon seulontakäytäntöjä tulee yhtenäistää.
- Kuulon kuntoutuksessa iäkkäät ihmiset ovat alikuntoutettuja. Perusterveydenhuollossa tulee tunnistaa kuulon heikentyminen ja siitä aiheutuvat ongelmat. Iäkkäät tarvitsevat enemmän ohjausta kuulokojeen käyttämiseen
- Terveystieteiden toimijoiden tulee saada säännöllistä koulutusta kuulontutkimuksen tarkkuuden ja luotettavuuden lisäämiseksi.
- Erityistyöntekijöille ohjautumisen ja ohjauksen tuelle. Moniammatillisen kuntoutuksen tarve tulee kartoittaa mahdollisimman aikaisessa

Oikea-aikainen kuulonkuntoutus on yksilön ja yhteiskunnan etu

- Uusin tutkimustieto painottaa kuntoutukseen panostamista jo lievemmissä kuulonalenemissa. Kuulemattomuuden aika vaikuttaa aivoihin. Kuntoutus tukee sekä toimintakykyä että itsenäistä elämää ja mahdollistaa toimivan vuorovaikutuksen läheisten kanssa.
- Kuulonkuntoutukseen on matalampi kynnys osallistua, sitoutua ja opetella laitteiden käyttöä, kun toimintakyky vielä parempi. Toisaalta muistisairaankin kuulemista voi ja kannattaa helpottaa.
- Kuntoutukseen panostetut eurot hyödyttävät myös yhteiskuntaa. Jokainen myöhentynyt muistisairauden puhkeaminen säästää euroja sekä tuo inhimillisiä hyötyjä.

Kiitos!

anniina.lavikainen@kuuloliitto.fi
puh. 0503034841